

Climent Forner: l'escriptor i la seva llengua

JOAN FERRER (Universitat de Girona)

Climent Forner i Escobet és un noi de vuitanta anys. Tot en ell és vitalitat. En aquest moment està entusiasmat preparant l'edició de la seva *Poesia completa*. Per a mi és el millor poeta vivent en llengua catalana. És un escriptor que cal llegir indefectiblement.

Ha vingut de Berga amb l'autobús. Jo he vingut de Pineda. En Ramon Sangles, amb la màquina de fotografies, ha arribat amb la moto. Ens hem trobat a l'edifici del Seminari de Barcelona. Allí hi ha silenci i podem parlar amb tranquil·litat de la llengua catalana, la seva llengua, la nostra llengua.

Climent Forner

–Mossèn Climent, d'on brolla la vostra llengua literària?

–Jo vaig mamar, substancialment, tant la fe cristiana com la llengua catalana de la meua mare, la Lola de ca la Guillema de Berga, hereva ensems de la seva mare. L'àvia no sabia llegir ni escriure, però era un pou de saviesa popular, transmesa per via oral; jo encara en vaig poder percebre –tenia quatre anys– algun escorrim en forma de rondalles i cançons, assegut a la seva falda.

–La llengua sempre és tradició. El meu mestre, el gran Joan Coromines, em deia que quan Fabra tenia algun dubte sobre qüestions de llengua solia dir: «Això, com ho hauria dit el pare?»

–Per a mi la tradició pren la figura de la mare. Ella havia nascut a Berga l'any 1890. No tenia més estudis que els ordinaris d'aquella època en escola religiosa, però era molt intel·ligent i espavilada. A dotze anys,

l'àvia Guillema, que havia enviadat de l'avi Climent, ja li va confiar de portar els comptes i l'epistolari comercial de la botiga de casa, la merceria del carrer Major, 20, de Berga, perquè ella no en sabia. La mare era molt devota de Mn. Cinto Verdaguer. En va conservar tota la vida el recordatori exequial (1902), que em deixà en herència. És un petit tresor que encara guardo. La mare tenia mossèn Cinto per sant, sobretot arran del drama final de la seva vida.

–Berga ha adquirit una dimensió mítica, en la vostra poesia.

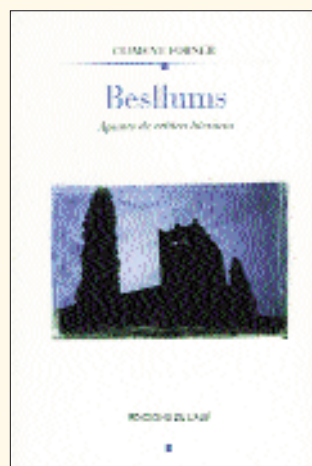
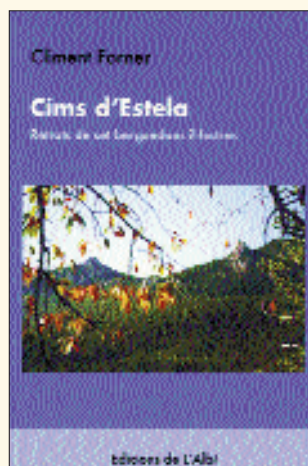
–Sí. És el món màgic de la meua infantesa a partir de vuit anys i mig. La mare era amiga –veïns com eren de carrer– del dramaturg i poeta Ramon Vinyes. Quan aquest, l'any 1913, se'n va anar a Colòmbia, li va deixar tot l'aixovar familiar: flassades, llençols, etc. Aquests llençols encara van servir per a fer els meus bolquers quan vaig néixer, a Manresa, l'any 1927. No et sabia pas dir si em van encomanar, com una mena de virus, alguna cosa de l'esperit literari de Ramon Vinyes, que García Márquez presenta com el «sàbio catalán» en *Cien años de soledad*.

–La vostra mare es troba en els inicis de la vostra obra com a escriptor?

–Ella era un niu de contes, llegendes i cançons populars. Era capaç d'escriure versos i tot per celebrar festes de família. En els meus primers temps de seminari –finals de l'any 1940 principis del 1941– em retornava cartes meves amb correccions de paraules i frases mal escrites en català, tot i que ella no n'era pas cap mestra; n'havia après llegint *En Patufet*.

–Quins són els inicis de la vostra formació?

–Del març de 1939 al setembre de 1940 vaig ser alumne dels «Hermanos» de la Salle de Berga. Tot era en castellà i ens

feien cantar el «Cara al sol» amb el braç estès cada dia en començar i acabar les classes, fent files a la plaça com si fóssim l'exèrcit franquista. Durant la guerra havia assistit poc o molt al col·legi republicà de la plaça de Sant Joan de Berga, on es parlava i s'ensenyava en català. Dic «poc o molt» perquè les penúries familiars que passàvem m'obligaven a fer campana tot sovint. T'explicaré una petita entremaliadura d'aquell temps, que no crec haver fet mai pública fins avui: un dia vaig robar de la biblioteca del col·legi, sense que ningú ho veiés, el llibre d'Alexandre Plana *Antologia de poetes catalans* (1914). Ja devia interessar-me la poesia. Jo no hauria pas tingut diners per a poder-me'l comprar. Acabada la guerra, els dos primers llibres que vaig poder comprar foren les obres completes de J.M. Pemán, el poeta catòlic-franquista d'aleshores, i el *Diccionari Pal·las*. Cadascun em va costar cinquanta pessetones d'aquell temps: d'això sí que me'n recordo pla bé.

Hi ha una altra anècdota significativa d'aquella època. Quan per l'octubre de l'any 40 vaig entrar al Seminari de Solsona, jo em deia «Forné», a més de «Clemente». Tan bell punt vaig adonar-me de la incorrecció del cognom, gràcies a la influència del doctor Pont i Gol, que ens feia classes de català oficioses i no pas oficials, jo mateix me'l vaig corregir i el vaig transformar en Forner. Ho vaig fer amb plena consciència, seguint el raonament següent: els pobres, la mínima dignitat que podem tenir és la del nom i cognoms ben escrits. La meua decisió va fer que, de mica en mica, els parents més pròxims m'imitessin; això que encara avui dia en tinc alguns que, per qüestions d'herència o del que sigui, escriuen «Forné» i fins i tot «Furné». El llibre parroquial més antic de Serrateix, d'on procedia el meu avi patern, és de l'any 1500 i ja hi consta «Forné», sense la erra, que és muda, però amb o, és clar. La forma del cognom es manté fins a les darreries del 1700 o principis del 1800, quan obliguen a escriure les partides en castellà i és llavors quan apareix la forma amb u, completament antinatural. Sempre he cregut que els meus avantpassats de Serrateix devien ser els primers a servir pa a la gent –d'aquí el cognom Forner–, en un època en què cada casa de pagès es coïa el propi pa.

–I quan comenceu a escriure poesia?

–De versos vaig començar a escriure'n a tretze o catorze anys. El primer que recordo, en castellà, dedicat a la primera comunió del meu germà Pau, set anys més jove que jo. L'«hermano Vicente» del col·legi la Salle devia veure de seguida que en sabia i que m'agradava la poesia; per això me'n feia recitar tot sovint. Les dècimes en castellà que reportava la gramàtica me les sabia de memòria: «A un panal de rica miel...» Al Seminari de Solsona vaig escriure algun poema en castellà, «Crucifijo de mi claustro», que vaig

publicar fa poc en la miscel·lània dedicada a Mn. Palou, que duu el títol de *Foc colgat*. Això, de fet, no era altra cosa que un exercici retòric. També vaig escriure poemes en llatí, i ben perfectes que eren.

–Any 1940. Seminari de Solsona. Estudi de la llengua catalana en el moment de la repressió cultural més ferotge contra la llengua i la cultura catalanes de tota la història de la nostra cultura?

–Va ser providencial la figura del Dr. Josep Pont i Gol. Jo li vaig fer de *famulus* –avui en diríem «secretari»– dos o tres anys. Això em permeté de passar deliciosos estones reclòs a la seva cel·la, mentre els companys jugaven al pati. Allí, gràcies als seus llibres, vaig anar coneixent els principals poetes catalans: Verdaguier, Maragall, Carner... De mica en mica els vaig anar descobrint tots. Fins i tot vaig copiar molts poemes a mà, en vint o vint-i-cinc llibretetes que encara guardo. Durant les vacances d'estiu em passava hores i hores llegint a la biblioteca pública, perquè aleshores no deixaven que t'enduguessis els llibres a casa. He comentat totes aquestes coses en el meu llibre *Un llarg hivern a Castellar de n'Hug. Diari d'un rector*. En aquella cel·la que deia, també vaig començar de gorgotejar-hi les primeres poesies en català. Fins i tot vaig escriure-hi un drama en tres actes i en vers.

Joan Ferrer i Climent Forner en un moment de l'entrevista

Cal dir que el teatre tradicional català –començant per Guimerà– sempre m'havia agradat molt. Hi vaig posar el títol de *El mas de les Heures*, que era una paràfrasi volenterosa de la paràbola del fill pròdig, qui sap si de la meua pròpia història íntima. Fullejava de tal manera el diccionari Fabra que vaig arribar a aprendre'n de memòria pàgines senceres, talment lletanies de paraules. Quan en trobava alguna de fascinant, feia versos expressament només per fer-hi sortir aquella paraula. Mots com *celístia*, *maragda*, *renill*... eren com caramels que encara avui no he acabat d'assaborir. T'explicaré una anècdota: vaig comprar pel meu compte les *Rimas* de Bécquer, però ell, el doctor Pont, me les prengué de les mans dient: «No, ara no; quan seràs més gran.» I jo, pobre de mi, adolescent com era, les vaig suplir durant un temps –*mea culpa*– per la lectura del *Càntic dels Càntics* bíblic. Fos com fos, el doctor Pont es va servir de la meua afició a la poesia per a atraure'm cap a ell. Durant les vacances d'estiu li enviava algun vers a Bellpuig i ell me'l retornava corregit, tant gramaticalment com estilísticament.

–Els capellans lletraferits han estat una columna molt important en la història de la cultura catalana al llarg de molt temps. Quins capellans us han influït més?

–Mira, els mossens dels quals, per la gràcia de Déu, sóc i

em sento més fill són: Pont i Gol, per la companyia humana, l'estímul literari i la consciència d'Església catalana; Antoni Palou, professor de grec i de literatura, pel mestratge literari força potent; Ricard Penina, per la humanitat, l'espiritualitat i l'apostolat; Josep Armengou, pel patriotisme català a ultrança; Lluís Pont i Tubau, pel sentit filosòfic i teològic, i Jordi Mas i Antó, condeixeble i amic amiquíssim, autodidactes com fórem, mestres i aprenents l'un de l'altre. Tot això durant la meua etapa de formació al Seminari. Deixa'm esmentar altres persones, no clergues, que amb la seva amistat i el seu consell m'ajudaren també molt: Octavi Saltor, Josep Maria López-Picó, Marià Manent, Salvador Espriu...

–Parleu-nos de la revista *L'Infantil*.

–En vaig ser cofundador i primer director durant dos anys. *L'Infantil* tenia una intenció vocacional i va ser la primera revista infantil catalana de la postguerra (març de 1951). Anys a venir es convertiria en el *Tretzevents* actual. Vaig empènyer també una altra revista literària, *Llengua de foc*, que el bisbe Tarrancon no ens va deixar publicar. Tot això ho explico en el llibre d'homenatge a Mn. Palou, *Foc colgat*, del qual ja t'he parlat. Aquests fets demostren el ric ambient cultural i patriòtic que es respirava al Seminari de Solsona a cavall dels anys cinquanta.

–Expliqueu-nos alguna cosa del vostre «exili» a Castellar de n'Hug. Jo he escrit en un altre lloc que el vostre dietari d'aquella època és una obra mestra de la literatura catalana contemporània, redactada amb una sinceritat punyent i amb una prosa bellíssima. En *Un llarg hivern* aneu desgranant la vida interior i exterior d'un món llunyà, on la natura i les persones van fent el seu curs.

–Durant aquells anys de rectorat m'entretenia a caçar paraules i modismes dialectals. Una vegada vaig enviar-ne una llarga llista al gran filòleg Francesc de B. Moll. Ell me'ls va agrair per carta i em digué que els tindria en compte en futures edicions del seu diccionari. Durant els tres anys a Castellar de n'Hug (tardors de 1955-1958) vaig col·laborar habitualment amb Ràdio Berga en unes xerrades sobre literatura en general i poetes en concret, sempre en català, tot i que vivíem en els anys foscos i durs del franquisme. El meu programa s'anomenava primer «Charles literaris» i ben aviat es passà a dir «Lleures literaris». Jo els enviava els escrits per correu.

–¿Vau haver d'utilitzar el castellà, en aquella època?

–Mira, resulta que tenia cura de la capella de l'empresa Asland del Clot del Moro, entre Castellar i la Pobla de Lillet. Els habitants d'aquella colònia cimentera eren tots castellans, des dels directius als treballadors i guàrdies civils, i a la missa del diumenge els havia de predicar en castellà per força. Ara no ho faria. De fet, però, no ho devia fer pas tan malament, perquè un any, per la festa del Pilar, sortint de missa, vaig lamentar-me del meu castellà i un feligrès em

digué: «No, padre, no. Lo habla mucho mejor usted que nosotros.» Allí hi havia gent d'Andalusia, de Galícia i d'altres llocs d'Espanya. Anys a venir, a Navàs, em vaig trobar amb un problema semblant en una església que vaig obrir en un barri obrer d'immigrants. Aleshores el problema el vaig anar resolent parlant i llegint mig en català, mig en castellà, mirant per damunt de tot el bé dels fidels, no sols religiós, sinó també a favor de la lenta però decidida integració social. Sempre he intentat acollir i estimar els immigrants, començant per respectar-los i ajudar-los a prendre consciència d'on eren i de quina llengua havien d'aprendre. Mn. Josep Armengou, allargant-me la mà des del llit d'agonia, m'havia dit com en testament: «Climent, recorda'ls que hi tenen tot el dret, a saber català, abans que el deure i tot.»

Climent Forner i Joan Ferrer al claustre del Seminari el dia de l'entrevista

–Heu fet de professor de llengua?

–Quan em van destinar a Navàs (tardor del 58) vaig fer ben aviat classes de català a la biblioteca pública amb el títol de «professor de català», que no recordo quan ni com em fou concedit. Potser me'l donaren per causa del meu «currículum literari»? Van durar dos o tres anys (1960-1963?) i les havia d'alternar amb la feina pastoral, que cada dia era més intensa. Pensa que vaig fer de codirector del *Full Diocesà* de Tarragona-Vic-Solsona durant trenta anys i que la immensa majoria d'editorials que van fer tanta forrolla sobre l'Església catalana i en particular sobre la llengua catalana eren meues, si bé eren anònims i compartits pels meus companys de redacció.

Ens ha passat la tarda volant. Mossèn Climent ha de retornar cap a Viver i Serrateix, d'on és rector. El camí és llarg. Encara ens queda temps per a anar a fer un cafè al bar de la Universitat de Barcelona.

Ens acomiadem al peu de l'autobús. Penso que homes com Climent Forner són una deu d'esperança envers el futur de la nostra llengua. Es va formar en els temps més foscos de la història per a la llengua i la cultura catalanes i la seva voluntat irreductible de «ser una persona catalana digna» va poder vèncer la nit. Tot un exemple que causa una profunda i noble admiració. ◆